

SEÇİM

SEÇİM

BÖLÜM I

AMERİKAN HEGEMONYASI VE KÜRESEL GÜVENLİK

Tarih, yaşanan değişimlerin bir kayıdır; hiçbir şeyin sonsuza dek kalamayacağını bize hatırlatır. Uzun süre kalıcı olan şeyler ortadan kaybolunca önceki statüko bir daha geri gelmez.

Amerika'nın şimdiki global gücü için de aynı durum geçerlidir. Bu güç bir gün nihayete erdiğinde onun yerini ne alacak?

Amerikan egemenliğinin sona ermesiyle geçmişteki çok kutupluluğa dönüş olamayacağı gibi, Amerika benzeri politik, askeri, ekonomik, teknolojik ve sosyokültürel etkinliğe sahip bir başka süper güç de onun yerini alamaz. AB, polito-militer arenada Amerika'ya rakip olacak birleşmişliğe sahip değildir. Rusya sosyoekonomik sorunlarla boğuşmaktadır. Japonya'nın nüfusu yaşlanmış, ekonomisi yavaşlamıştır. Çin yüksek büyüme hızını sürdürse bile yoksul toplumu, antika alt yapısı ile olsa olsa bölgesel bir güç olarak kalacaktır. Aynı şey Hindistan için de geçerlidir.

Önümüzdeki 20 yıl için Amerika'nın gücü dünya istikrarı için vazgeçilmezdir. Önemli olan soru, bu gücün ne şekilde kullanılacağı ve nasıl sürdürüleceğidir.

Ulusal Güvensizlik İnkilemleri

Amerika, 2. Dünya Savaşı sonuna kadar önemli bir güvenlik sorunu yaşamamıştı. İki tarafında iki büyük okyanus, kuzeyde güneyde zayıf komşular Amerikalıların güvenliği doğal bir hak olarak görmesini sağlıyordu. Amerika iki Dünya Savaşı'na girdiğinde bile okyanusları geçip uzak ülkelerde savaşa giden Amerikalılardı, savaş Amerika'ya girmemişti.

Atom bombasının icadı, Sovyetlerin nükleer güce kavuşması ve özellikle de Küba füze krizi, sınırsız güvenliğin geçmişte kaldığını gösterdi. Teknolojik gelişmeler yüzünden Amerika'nın güvenliği artık yalnızca Amerikalıların elinde olmaktan çıkmış, güçlü bir düşmanın tutumuna da bağlı hale gelmişti. Ancak nükleer bir savaşın her iki gücün de sonu anlamına gelmesi, taraflara caydırıcı etki yapıyor, psikolojik rahatlama sağlıyordu.

Sovyet tehdidinin ortadan kalkması ve Körfez Savaşı'nda Amerika'nın askeri yetkinliğinin kanıtlanmasıyla Amerikalılara iyice güven geldi. Bütün dünya Amerika'nın askeri gücü yanında, bilimsel yenilik, teknoloji, ekonomik dinamizm, kültür gibi gücün daha "yumuşak" alanlardaki etkinliğini kabul etti.

Ancak modern teknoloji ve küreselleşme Amerikan ulusal güvenliğinin niteliğini de değiştirdi. Modern teknoloji coğrafi uzaklığın avantajını ortadan kaldırmak yanında

şiddet araçlarının türünü, yıkıcılık çapını ve bunları ele geçirebilme kolaylığını astronomik boyutta yükseltti. Öte yandan, küreselleşmeye karşı tepkiler Amerika üzerinde odaklandı.

Bu gidişat, kıyametle sonuçlanabilir. Tanrı tarafından değil, insan eliyle "dünyanın sonu" senaryosu yazılabilir. Ancak toplu intihar anlamına gelen bu kıyamet senaryoları gerçekleşme bile aşağıdaki olaylar olasılık dahilindedir.

1. ABD-Rusya, ABD-Çin, Çin-Rusya arasında stratejik savaşlar,
2. Yüksek öldürücü güce sahip silahlarla bölgesel savaşlar. Örneğin Hindistan-Pakistan, İsrail-İran arasında.
3. Endonezya, Hindistan gibi çok ırklı ülkelerde bölücü etnik savaşlar,
4. Latin Amerika Kızılderilileri, Çeçenler, Filistinliler gibi azınlıkların "ulusal kurtuluş" savaşları,
5. Diğer açılardan zayıf fakat Kitle İmha Silahları (KİS) üretebilecek ve bunları Amerika'ya veya düşmanlarına iletebilecek güce sahip ülkelerin saldırıları,
6. Yer altı gruplarının, nefret ettikleri hedeflere yönelteceği terörist saldırılar,
7. Ülkelerin, terörist örgütlerin, hatta bireysel anarşistlerin sırf kaos yaratmak amacıyla ileri toplumların operasyonel altyapısına siber saldırıları.

Şiddet olaylarında kullanılacak araçların türü artarken, ulaşılması da gitgide daha kolay hale gelmektedir. Nükleer patlayıcılar, kimyasal ve bakteriyolojik silahlar bunlar arasında sayılabilir. Saldırıcıyı planlayan ülke ne kadar küçükse veya grup ne kadar izole ise seçtikleri silahlar da o kadar kontrolsüz ve hedef ayırımı yapmayan türden olacaktır. Aksine, gelişmiş ülkeler arasında veya gelişmiş bir ülkeden az gelişmiş ülkeye açılan bir savaşta düşmanın toplumunu değil de silah gücünü yok etmeye yönelik hassas silahlar kullanılacaktır. Ne olursa olsun artık ulusların total güvenliği veya total savunması söz konusu değildir.

9/11 (bizdeki deyişle 11 Eylül)den önce Amerika'nın korkusu, İran veya Kuzey Kore gibi "hain" ülkelerden gelebilecek bir füze saldırısıydı. Dolayısıyla Amerika da füze savunmasına ağırlık veriyordu.

Ancak 11 Eylül'den sonra saldırının ne zaman, nereden, ne şekilde geleceği bilinmez olmuştur. Amerikan toplumunu incitecek, ürkütecek, kargaşaya sürükleyecek bir saldırı olasılığı her an mevcuttur.

İster bilinen, ister alışılmadık türden olsun, bütün tehditler ciddi planlama ve önlemleri gerektirir. Şehir merkezlerinde acil durumlara hazırlıklı olma, etkin bir sınır kontrolü, bilgisayar sistemlerinin korunması ve en önemlisi de istihbarat gücünün artırılması bu önlemler arasındadır.

Her şeyden önce tehdidin tanımlanması gelir. Tehdidin tanımlanması, genellikle ona vereceğiniz tepkiyi de belirler. Tehdidin tanımı, ulusal seferberlik için sıçrama tahtasını içermeli, uğranabilecek zararları belirlemeli, kısa ve uzun vadede yapılacak işleri saptamalı ve kalıcı dostlukların, fırsatçı partnerlerin, gizli ve açık düşmanların arasındaki farkı ortaya koymalıdır. Tehdide cevap vermek için gereken maddi fedakarlıklara katlanabilmesi için kamunun kolayca anlayabileceği dilde olmalıdır. Bu da tanımın açık ve yalın olmasını gerektirir fakat demagojinin yolunu açar.

Dış ilişkilerde nefret ve önyargı, dostluk ve yakınlıktan çok daha kuvvetli duygulardır. Üstelik, nefret ve önyargıya dayalı yaklaşım ulusların, hatta terörist grupların davranışını etkileyen karmaşık tarihi ve siyasi dürtülerin gerçek değerlendirmesini yapmaktan çok daha kolaydır.

11 Eylül'den sonra Amerika'nın tutumu buna örnektir. Kamunun tepkisi, siyasilerin söylemleri, gazetelerin başyazıları terörizmi nefret ve önyargı ile ele almış, şeytani karakterini vurgulamış, Usame Bin Ladin'i hedef almıştır. Başkan Bush tehdide dinsel kimlik yakıştırarak "iyi ile kötü'nün çarpışması", Leninist formül "bizimle olmayan bize karşıdır" söylemleriyle kamuyu harekete geçiren fakat olaylara siyah beyaz bakıp grileri görmeyen bir yaklaşım sergilemiştir. Hatta bazı entelektüeller üstü kapalı bir ifade ile de olsa İslam'ın dinsel ve kültürel açıdan Batı'nın, özellikle Amerika'nın çağdaşlık kavramlarına düşman olduğunu, bu yüzden terörist şiddete başvurduğunu iddia etmişlerdir. Bu iddia terörizm olgusunun arkasındaki siyasi dürtüleri görmezden gelmektedir.

Terörizmin kendisini düşman olarak tanımlamak, terörizmin bireyler, gruplar ve devletler tarafından uygulanan öldürücü bir anarşi tekniği olduğunu göz ardı etmek demektir. Bir tekniğe veya taktiğe savaş açmak mümkün değildir.

Bir savaş tekniği olarak terörizm, belli kişilerce genelde açıklanabilir siyasi amaçlar için kullanılır. Dolayısıyla hemen hemen her terörist olayın arkasında siyasi bir sorun yatar. Terörizm siyasi etki yaratabilmek için kasten sivillere, sembolik kişilere, fiziksel nesnelere zalimce ve gaddarca saldırılara başvurur. Siyasi marjinaler (ekstremistler) ne kadar zayıf, ne kadar fanatikse başvurdukları terörizm şekli de o kadar akıl almaz boyutlarda olur. Akıllarınca hesapları, karşı tarafı tahrik edip daha büyük boyutta intikama yöneltmek ve böylece üçüncü şahısların acımasını, desteğini sağlamak, hatta meşruiyet kazanmaktır. Clausewitz'in deyişiyle "terörizm, başka usullerle yapılan savaştır".

Bu yüzden terörizmle mücadele yalnızca teröristleri ortadan kaldırmayı hedef almakla yetinmemelidir. Onları teşhis edip, davranışlarının altında yatan siyasi nedenleri uygun bir yolla ortadan kaldırmak gerekir. Bu gerçeği kabul etmek kesinlikle terörizmi mazur görmek veya ona boyun eğmek değildir. IRA, Basklar, Filistinliler, Çeçenler ve terörist olarak bilinen diğer grupların hemen hemen hepsinin gerçekleştirdiği terörist faaliyetleri doğuran ve sürdüren bir siyasi çatışma sebebi vardır.

Etnik, ulusal veya dini hınçlardan kaynaklanan terörizm en uzun süren ve kökünü kurutması en zor olan türdür. İdeolojik gerekçelere dayanan terörizm, söz konusu toplum teröristlerin amaçlarını benimsemediği takdirde, genelde silinip gider. Yaşadığı

çevreye yabancılaştırılmış ve coğrafi açıdan izole bir sosyal sınıfı desteklemek amacıyla yapılan terörizm, bilhassa gerilla eylemleriyle yürütüldüğünde, daha dayanıklıdır. Fakat ortak etnik kökenden kaynaklanan terörizm, hele bir de asılsız tarihi iddialarla ve dini fanatizmle ateşleniyorsa, fiziksel baskı ile yok edilmeye en fazla direnç gösteren türdür.

Kuşkusuz teröristlerin kendilerini ıslah etmek, doğru yola çekmek mümkün değildir ancak onları besleyen koşulları düzeltmek mümkün olabilir. Bu önemli ayırımı doğru yapmak gerekir. Teröristler kendilerine has bir dünyada, haklı olduklarını zannettikleri patolojik bir inanç kozasında yaşarlar. Şiddet onlar için bir araç değil, amaçtır, yaşama nedenidir. Bu yüzden ortadan kaldırılmaları şarttır. Fakat yerlerini başkalarının almamasını sağlamak için terörizme yol açan karmaşık siyasi ve kültürel iddialar dikkatli bir siyasi stratejiyle zayıflatılmalıdır. Varoluş nedenlerinin siyaseten altları oyulmalıdır.

Şu tarihi gerçekten kaçınmak mümkün değildir: Terörizmin Amerika'ya yöneltilmesinin esas sebebi, Amerika'nın Ortadoğu politikasıdır. İngilizler IRA ve İrlanda ile ilişkilerinde bunu fark etmişler ve hem askeri, hem siyasi düzeyde karşılık vermişlerdir. Amerika ise terörizmin siyasi boyutunu görmezden gelmektedir.

Ortadoğu teröristlerine karşı zafer kazanabilmek için çabalar iki alanda yoğunlaştırılmalıdır: bir taraftan teröristler imha edilirken diğer taraftan da teröristlerin ortaya çıkmasına yol açan koşulları düzeltmeye yönelik bir siyasi süreç başlatılmalıdır; Tıpkı İngilizlerin Ulster'de, İspanya'nın Bask'ta yaptığı ve Rusya'nın Çeçenistan'da yapması istendiği gibi. Siyasi koşulları düzeltmek kesinlikle teröristlere ödün vermek değildir; terörist yer altı dünyasını izole etme ve ortadan kaldırma stratejisinin vazgeçilmez bir parçasıdır.

Bu yüzden, Amerika'nın 11 Eylül olayı ile Ortadoğu'nun yakın siyasi tarihi - siyasi ihtiraslarla dolu, softalıkla ve fanatik milliyetçilikle beslenen, siyasi istikrarsızlık ve zaaf yuvası - arasındaki bağlantıyı görmezden gelmesi, tehlikeli bir inkar şeklidir. 2002 baharında İsrail'in Filistinlilere uyguladığı korkunç baskıları bile Amerika'nın desteklemesi buna örnektir.

11 Eylül vakasının hemen ardından tüm dünya Amerika'ya destek vermiş, üzüntü ve sadakat mesajları yağmıştır. Ancak Amerika gitgide daha sertleşip olayı "şer eksenine"ne indirgeyince, altı ay içinde bu koşulsuz destek yerini şüpheye bırakmıştır.

Batı Avrupa, Amerika'nın aniden nükleer silahlanmaya ve kitle imha silahlarına "takmasını" da 11 Eylül'den başka sebeplere yormaktadır. İran ve Irak'ta kitle imha silahları olabilir diye kıyameti koparan Amerika, hemen yanı başındaki İsrail'in nükleer silahlara sahip olmasını hoşgörüsüyle karşılamaktadır. (İsrail'in derdi, bu ülkelerin silahsızlanması, kendisinininkilerin kalmasıdır.) "Şer Eksenine" Kuzey Kore'nin de dahil edilmiş olması, Amerika'nın Ortadoğu paranoyasını kamufle etme çabasından başka bir şey değildir.

Amerika'nın terörizme bu yanlış bakış açısını bazı yabancı ülkeler kendi çıkarlarına kullanmaktadırlar. Başta İsrail'de Şaron, Rusya'da Putin, Çin'de Jian Zemin olmak

üzere hepsi terörizm kelimesine sarılıp kendi gündemlerini uygulamaya koyulmuşlar, "global uzantısı olan terörist" gerekçesiyle Filistinlileri, Çeçenleri ve Uygurları baskı altında bunaltmışlardır.

İstendiği kadar "global uzantısı olan terörizm" densin, teröristlerin ulusal kökenlerinin, nefretlerinin odak noktasını veya dini kökenlerinin etkisini silemez. Kitle İmha Silahları tehdidi de global değil, bölgeseldir.

Terörizmle ve kitle imha silahlarıyla mücadele Amerikasız olamayacağı gibi, tek başına Amerika tarafından da olamaz. Kuşkusuz Amerika Kuzey Kore veya herhangi bir Ortadoğu ülkesini ezecek, istediği ülkeye yaptırım uygulayacak, tüm Batı Yakası ve Gazze'yi İsrail'in kontrolüne verecek güce sahiptir. Ancak bu adımların, kısa vadede kitle imha silahları konusunu halletse bile terörist dürtüleri ortadan kaldıracığı kuşkuludur. Aksine, Amerika'ya duyulan kini besleyecek, bölgeyi sömürgeleştirme çabaları olarak görülecektir. Yalnız İslam dünyasının değil, Avrupa başta olmak üzere bütün dünyanın tepkisini çekecektir. Öte yandan bazı devletler intikam hırsıyla terörist gruplara desteklerini arttıracaklardır. "En güçlüünün sağ kalması" kuralı, global cangılın kanunu olacaktır. Bu da uzun vadede Amerika'nın ulusal güvenliğine ölümcül tehdit getirecektir.

Bush yönetimi içinde güçlü bir muhafazakar grup, Amerika'nın temel jeopolitik önceliklerinde stratejik devrim yapma girişimi içindedirler.

Soğuk Savaş koalisyonununun zamkı, Sovyetlerin ve komünizmin yayılmasını önleme çabasıydı. NATO bu mülahazayla kurulmuştu. Sovyetler Birliği'nin 1991'de çökmesi, NATO'nun misyonu hakkında sorulara yol açtı. 10 yıldır bunun cevabı, ittifakı yavaş yavaş Avrupa'nın dışına doğru genişletmekti.

11 Eylül saldırısı, Müslümanlarla çatışma içinde olan ülkelerin - Rusya, Çin, İsrail, ve Hindistan vb. - Amerika'nın doğal ve birincil partneri olmasını isteyen kişilerin ekmeğine yağ sürdü. Bu kişiler, Amerika'nın hedefinin Ortadoğu'ya yeni bir düzen getirmek, demokrasi adına Arap ülkelerine keyfi baskı uygulamak, İslam radikalizmini ortadan kaldırmak ve bölgeyi İsrail için güvenli hale getirmek olması gerektiğini dahi iddia edebilmektedirler. Bu bakış açısı Amerika'daki çeşitli sağcı, neokonservatif, köktendinci gruplarca paylaşılmaktadır. Terörizm korkusu, bu eğilime güçlü bir cazibe katmaktadır.

Ancak önceki koalisyonun aksine, bu stratejik formülün siyasi sürdürülebilirliği pek zayıf bir olasılıktır. Kurulacak ortaklıklar fırsatçılığa dayanan, sağlam ortak değerler yerine taktik hedefler etrafında kümelenen, kısa vadeli, Amerika'nın 40 yıldır başarıyla yürüttüğü büyük demokratik ittifakı yıkacak nitelikte olacaktır.

Başkan Bush'un West Point (Askeri Akademi)'de yaptığı konuşma, Bush'un ve Bush hükümetinin bakış açısını açıkça ortaya koymaktadır.

Bush konuşmasında, geleneksel caydırıcılığın Soğuk Savaş sonrası terörizm ve kitle imha silahları tehlikesi karşısında hükmü kalmadığını "düşmanla çarpışıp planlarını altüst etmek ve en kötü tehdidi bile ortaya çıkmadan yok etmek"te kararlı olduğunu

söylemiştir. Bush "düşman"ı tanımlamayıp hedef seçimini tamamen kendi keyfine göre yapma hakkını saklı tutmuştu. Yeni açıklanan önleyici müdahale doktrini, neyin terörizm olduğunun hangi ölçütlere göre karar verileceğine, silahlanmanın hangi koşullarda Amerika'nın müdahalesini gerektireceğine hiçbir açıklık getirmemekteydi.

Aslında Amerika "düşmanı teşhis edip, terörün ortak tanımına dayalı uluslararası konsensüsü beklemezsizin vurma hakkı" iddiasıyla haksız bir yaklaşım sergiliyordu.

Önleme (prevention) ile engelleme (preemption) arasındaki fark dünya düzeninde çok önemlidir. Engellemede kesin bir tehdit, önlemede ise tehdit ihtimali söz konusudur.

Engelleme, kapıya gelmiş bir tehdide âli ulusal çıkarların korunması gerekçesiyle kuvvet kullanarak tek taraflı cevap vermektir. Öncesinde, ciddi bir istihbaratla tehdidin doğruluğu teyit edilmelidir. Önleme girişimi öncesinde ise uluslararası destek de dahil olmak üzere siyasi baskı uygulayarak tehdit yok edilmeye çalışılmalı, başka hiçbir çare kalmadığı takdirde kuvvete başvurulmalıdır. Bu farkın ayırıcısına varamamak - hele bir de, her türlü caydırıcı imkana sahip süper güç tarafından - bütün dünyada "engelleme" maskesi altında "önleyici" savaşlar salgını başlatabilir.

Böyle bir durumda Amerika özgürlük meşalesi olmaktan çıkıp, düzen ile adalet, güvenlik ile demokrasi, ulusal güç ile toplumsal ilerleme arasındaki dengeleri gözetmekten yoksun bir "Kutsal İttifak"ın lideri olarak görülür ve çoğunluk tarafından dışlanır. Dışlanmış bir Amerika da ne kadar güçlü olursa olsun, çeşitli düşman grupların avı olur.

Yeni Dünya Düzeninin İkilemleri

40 yıllık Soğuk Savaş boyunca Amerika'nın esas jeostratejik hedefi, Avrasya megalitasının üçte ikisini kapsayan düşmanca bir totaliter ideolojinin tümüne yayılmasını engellemektir. Savaştan kaçınmanın başlıca ilkesi ise caydırıcılıktır.

Yeni global düzensizlikle başa çıkma mücadelesi Soğuk Savaş'takinden farklı ve çok yönlü bir strateji gerektirmektedir. 11 Eylül sonrası yürütülen terörizm karşıtı kampanya da çok daha geniş bir bakış açısı içermelidir. Terörizmle savaş Amerika'nın güvenlik ve dış politikalarını belirleyen ana faktör olamaz. Bu bakış açısı çok dar, tanımı çok müphem ve en önemlisi de, Avrupa ile Uzak Doğu arasında uzanan Avrasya'daki yoğun siyasi karmaşanın temel sebeplerine cevap vermektense çok uzaktır. Ağırlıklı olarak Müslümanların yaşadığı bu Avrasya alt bölgesi için "Küresel Balkanlar" terimini kullanabiliriz.

Özellikle 11 Eylül sonrasında Amerika tedirgin İslam dünyasıyla karmaşık ilişkisini dikkatle ve sakince incelemelidir. Amerika'nın bölgeye tek başına müdahalesinin yarattığı Amerika karşıtı siyasi ve dini düşmanlığın kendisi için daha fazla risk taşıdığını fark etmelidir.

Çağdaş dünyadaki karmaşa, kökünü yeni bir realiteden almaktadır. Artık insanlar arasındaki eşitsizliğe karşı dünyada siyasi uyanma başlamıştır. Nispeten yakın zamanlara kadar toplumsal adaletsizliğe kaderci bir yaklaşımla boyun eğiliyordu.

Okur-yazarlıktaki artış ve modern iletişim olanakları, kitlelerde siyasi bilinci görülmemiş düzeye yükseltmiş, onları milliyetçilik, sosyal radikalizm ve köktendinciliğin cazibesine kolayca kapılır hale getirmiştir.

İnsanların maddi refahı arasındaki uçurum bu eğilimi desteklemekte, anlaşılabilir şekilde kıskançlığa, öfkeye ve düşmanlığa yol açmakta, imtiyazlı sınıfın keyif düşkünlüğüne karşı kültürel ve dini tepki doğurmaktadır. Bu ortamda zayıf, yoksul ve baskı altındakilerin demagojik mobilizasyonu da gittikçe kolaylaşmaktadır.

Zayıflığın Gücü

11 Eylül, güç politikası tarihinde bir dönüm noktasıydı. Kıt mali kaynaklara sahip 19 fanatik, dünyanın en kuvvetli ve teknolojisi en ileri devletini paniğe sürükleyip küresel bir siyasi kriz yaratmayı başardılar. Eylemleri, Amerikan dış politikasını militarize etti, Rusya'nın Batıya yönelimini hızlandırdı, Amerika ile Avrupa arasında çatlak yarattı, Amerikan ekonomisini hasta etti ve Amerika'nın sivil haklar tanımını değiştirdi. Ve bütün bunlara yol açan eylemi gerçekleştirirken ortaya koydukları, yalnızca birkaç bıçak ve kendi hayatlarıydı. O zamana kadar böylesine bir güçlüye böylesine zayıf birkaç kişi tarafından böylesine bir acı hiç verilmemişti.

Dünyanın tek süper gücünün ikilemi işte budur. Fiziksel olarak zayıf fakat fanatik motivasyona sahip bir düşmanla nasıl baş edilebilir? Motivasyon kaynağı kurutulmadıkça düşmanı alt etme girişimleri de başarısız kalmaya mahkumdur. Nefret, yenilerini doğuracaktır. Düşman, yalnızca bu motivasyonun ve hırsın hassas bir şekilde teşhisiyle elimine edilebilir.

Terörizm aslında zayıfın güçlüye karşı kullandığı acımasız bir yöntemdir. Zayıf büyük bir psikolojik avantaja sahiptir: kaybedecek hiçbir şeyi yoktur fakat kazanacağını zannettiği çok şeyi vardır. Hiçbir kıymeti olmayan hayatının intihar saldırısıyla bir değere ulaşacağını düşünür.

Aksine, dominantın kaybedecek çok şeyi vardır. Hayata bağlılığı ve yaşam kalitesini koruma telaşı gücünü azaltır. İmtiyazlıların arasında bir kez panik çıkmaya görsün, aslında zayıf ve kimliği belirsiz düşmanın gerçek potansiyeli abartılır ve kolektif güvenlik ve huzur duygusu hasar görür. Panik aşırı tepkiye dönüşünce dominant kendini istemeden zayıfın rehinesine dönüştürür. Böylece zayıf, dominantın hayatını gitgide daha çekilmez hale getirir. Zayıf olmanın sağladığı güç, askeri stratejistlerin asimetrik savaş adını verdiği durumun siyasi eşdeğeri. Sonuçta dominantın fiziki gücünü maksimize eden askeri devrim, toplumun kırılabilirliği yüzünden etkisiz hale gelir.

El Kaide'nin saldırısı bir başka paradoksu da su yüzüne çıkarmıştır. Zayıf, nefretini tek bir odak noktasına toplayarak kuvvet kazanır; güçlü ise aynı şeyi yaparak kuvvet kaybeder. Zayıfın "Büyük Şeytan" tanımı hem her şeyi izah etmek, hem motivasyon sağlamak için yeterlidir. Bir taraftan yeni yandaşlar kazandırırken, öbür taraftan masumlara karşı şiddet artar. Zafer onlar için bir sonuç değil, eylemin ta kendisidir.

Oysa güçlü için zayıfı "şeytan" diye basite indirgeyerek, arkasındaki karmaşık tarihi dürtüleri görmemek büyük hata olur. Yalnızca güç ve baskı uygulamak yetmez. Baskı yeni düşmanlar yaratır fakat onların demokrasi gözeneklerinden kayıp, içerden saldırı yapmasını önlemez. Amerika, ülke içinde o çok değer verdiği yaşam ve özgürlüğü korumak istiyorsa, ülke dışındaki hükümrancılığının meşruiyetini korumalıdır.

Fokurdayan İslam

İran'daki anti-Amerikan devrimden sonra bir çok Amerikalı, köktendinci Müslümanların Amerika'ya yakıştırdığı "Büyük Şeytan" sıfatının aynısını tüm Müslümanlara yakıştırmaya başlamışlardır. Hele 11 Eylül'ü takiben televizyonların Amerikan evlerine yansıttığı Usame Bin Ladin görüntüsü, şeytan, Arap, İslamiyet ve terörizmin iç içe geçmiş bir sembolü gibidir. Amerikan medyasının Müslümanları semitik Arap şeklinde karikatürize etmesine rağmen gerçekte 1.2 milyar Müslüman'ın çoğu Güney, Güneydoğu ve Orta Asya, İran, Türkiye ve Nijerya'da yaşayan Arap ırkından olmayan uluslardır. Ne yazık ki bunların hiçbiri özgür uluslar sıralamasına girememekte, 8 tanesi "kısmen özgür" yedi tanesi de "en fazla baskı uygulanan" kategorisine girmektedir.

Yüksek oranlı doğum ve başka dinlerden katılım yüzünden İslamiyet dünyanın en hızlı büyüyen dinidir. Çoğu genç olan bu nüfusun ekonomik sisteme ve topluma entegrasyon derecesi, siyasi yönelimlerini ve tutumlarını belirleyecektir. Devlet İslam sıfatı taşıyan-taşımayan, hepsinde şeriat baskısı vardır. Laik siyasi kurumların kırılabilirliği, sivil toplumun zafiyeti ve zihinsel yaratıcılığın susturulması yüzünden İslam dünyasının çoğunluğu toplumsal durağanlık içindedir. Siyasi kaynamanın ana nedeni din olsa bile, yolsuzluk ve gelir dağılımındaki dengesizlik gibi din dışı nedenler de siyasi istikrarsızlığın önemli kaynaklarıdır. Gerçekte İslam öğretilerine aykırı olmasına rağmen iktidarın şahsi zenginleşme fırsatı olarak kullanılması yaygındır. Şişkin ve hantal devlet bürokrasileri, ekonomik dinamizmi boğan sosyal parazitlerdir; kitlelerin yoksulluğunu görmezden gelirler. Para ve imkan sahiplerinin bunları alenen ve görgüsüzce sergilemesi kitlelerde öfke yaratarak dinciliği körükler.

Görünen odur ki, Müslüman devletlerin çoğu zayıf, etkisiz, siyasi karmaşa içinde, Batı'ya garez duyan, iç ve dış sorunlarla haşır neşir durumda olmayı sürdürecektir. Bu da uluslararası arenada güvensizlik, gerilim, zaman zaman da terörist eylem demektir.

İslamiyet'in siyasetin içinde olması, bir bakıma Avrupa'da, sanayi devriminin getirdiği sosyal eşitsizlik dolayısıyla dinin siyasi etkisinin artmasına benzer. Ancak Avrupa'da din-devlet ikilemi, tarafların "hukukun üstünlüğü" ilkesini benimsemesiyle çözüme kavuşmuştur. Oysa İslamiyet'te "şeriatın üstünlüğü" ilkesi geçerli olduğundan, Türkiye gibi nispeten laik ülkelerde bile İslamcı radikal popülizm dolaylı ve ılımlı şekilde de olsa sorun teşkil etmektedir.

Aslında İslamiyet'in teolojik olarak Hıristiyanlık, Yahudilik veya Budizm'e nazaran demokrasiye daha aykırı olduğu söylenemez. Bu dinlere inanan toplumlar da kendi köktendinciliklerini yaşamışlar fakat laiklik ile dinciliğin uzlaşması sayesinde hepsinde kazanan siyasi çoğulculuk olmuştur.

Bu yüzden Amerika, "İslamiyet kültürel açıdan o kadar farklıdır ki, Hıristiyanlık ve Budist dünyanın geçtiği evrelerden geçip siyasi olgunluğa erişemez" şeklinde düşünmemelidir. 60 yıl önceki Almanya ve Japonya'ya baktığımızda bugünün demokrasi havarileri kesileceklerini tahmin edebilir miydik?

Sözün özü, Müslümanların kendilerini en az başka dinden, zengin ve demokratik uluslar kadar küresel toplumun bir parçası olarak görebilmeleri Amerika'nın menfaatindedir. İslam dünyası da Amerika'yı kendi uygarlık Rönesanslarının önündeki engel, gerici ve yolsuz politikacılarının hamisi veya sömürgeci olarak görmekten vazgeçmelidir. Daha da önemlisi, aşırı dinci Müslümanların, ılımlı Müslümanlarca tecrit edilmeleridir. Dünyadaki 1.2 milyar Müslüman'ın yapıcı katılımı olmaksızın dünya barışı mümkün değildir.

Hegemonya Bataklığı

Önümüzdeki 30-40 yıl boyunca, dünyanın en tehlikeli ve istikrarsız bölgesi yeni Küresel Balkanlar olacaktır. Dolayısıyla Müslüman dünyadaki kaynama küresel değil, bölgesel açıdan ve teolojik değil, jeopolitik prizmadan gözlenmelidir. Bölgede dünyanın en yoğun siyasi adaletsizliği, nüfus kalabalıklığı ve şiddet potansiyeli mevcuttur. Fakat bölge aynı zamanda dünyanın kanıtlanmış petrol rezervlerinin %68'sine, doğalgaz rezervlerinin %41'ine sahiptir. Dolayısıyla geçmişte olduğu gibi bölge kendi haline bırakılamaz. Amerika, hiçbir bölgesel gücün kendi yönelimini ve önceliklerini dikte ettirmesine izin vermeden doğru ilişkiler kurmalıdır. Muhakkak ki, Küresel Balkanların şekillendirilmesinde Amerika'nın potansiyel partnerleri olarak adı geçen birkaç ülke vardır: Türkiye, İsrail, Hindistan ve Rusya. Fakat ne yazık ki her birinin bölgesel istikrara katkı yeteneği sınırlı olup, Amerika'nın çıkarlarıyla çatışabilecek kendi gündemleri vardır.

Türkiye yarım yüzyıldır Amerika'nın dostudur. Kore savaşına doğrudan katılarak Amerika'nın güven ve minnettarlığını kazanmıştır. NATO'nun sağlam ve güvenilir bir güney direği olduğunu kanıtlamıştır. Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle, Gürcistan ve Azerbaycan'ın bağımsızlık kazanmasında etkin olmuş, Türk kültür ve geleneklerini sürdüren Orta Asya ülkelerinin siyasi ve sosyal gelişmesine örnek model teşkil etmiştir.

Ancak Türkiye'nin bölgesel rolünü sınırlayan iki mesele vardır. Bunlardan birincisi, Atatürk'ün mirasının halen belirsiz olan durumudur: Türkiye, nüfusunun çoğunluğu Müslüman olmasına rağmen kendisini laik bir Avrupa devletine dönüştürmeyi başarabilecek midir? 1920'lerdeki Atatürk devrimlerinden beri Türkiye'nin hedefi bu olmuş ve bu yolda dikkate şayan ilerleme kaydetmiştir. Fakat çok istediği halde AB'ye müstakbel üyeliği hala kuşkuludur. AB kapılarını Türkiye'ye kapadığı takdirde dini/siyasi İslamcılığın canlanması ve bunun sonucunda Türkiye'nin dış ilişkiler önceliklerini gözden geçirmesi ihtimal dahilindedir.

Avrupalılar, bilhassa ülkenin siyasi geçmişinin ciddi hasar görmesini önlemek için, Türkiye'nin AB'ye katılımını gönülsüzce desteklemektedirler. Avrupalı liderler Türkiye'nin, Atatürk'ün koyduğu Avrupa tipi bir devlet olmaktan çıkıp teokratik bir İslam devletine dönüşmesinin, Avrupa'nın güvenliğini ters etkileyeceğinin

farkındadırlar. Buna karşın çoğu Avrupalılar Avrupa binasının temelinde ortak Hıristiyanlık mirasının yatması gerektiğini düşünmektedirler. Dolayısıyla AB kapılarını tam açmadan Türkiye'yi mümkün olduğu kadar uzun süre oyalayabilir. Böyle bir durumda Türkiye'nin tepkisini çekip İslamcı bir devlete dönüşmesine, sonuçta Avrupa'nın güneydoğusunda çok ciddi sorunlar yaşanmasına yol açabilir.

Türkiye'nin bölgedeki etkin rolünü sınırlayan başka bir faktör de Kürdistan meselesidir. Türkiye'nin 70 milyonluk nüfusunun önemli bir kısmı Kürtlerden oluşmaktadır. Türkiye Kürtlerinin ulusal kimliği gibi gerçek nüfus oranı da tartışmalıdır. Resmi Türk görüşü, Kürtlerin aslında Türk olduğu yolundadır. Kürt milliyetçiler ise Kürt nüfusunun 20 milyon olduğunu ve bunların da halen Türkiye, Suriye, Irak ve İran bayrağı altında yaşayan tüm Kürtleri (25-35 milyon) birleştirecek bağımsız bir Kürdistan'da yaşamak istediklerini iddia etmektedirler. Gerçek ne olursa olsun, etnik Kürt sorunu ve potansiyel İslamcılık - bölgesel model olarak yapıcı bir rol oynamasına rağmen - Türkiye'yi bölgenin temel ikilemlerinin bir parçası yapmaktadır.

İsrail'e gelince: İsrail, Yahudi soykırımı kurbanlarının sığınağı ve Arap düşmanlığının hedefi olarak Amerikan sempatisinin keyfini sürmektedir. 1960'dan beri Amerika'nın gözdesi olmuş ve benzeri görülmemiş derecede mali yardım (1974'ten bu yana 80 milyar dolar) almıştır. Amerika'daki Yahudi toplumundan olağanüstü siyasi ve mali destek görmektedir.

Buna rağmen bölgede Amerika ile İsrail'in çıkarları paralel değildir. Bölgenin muazzam enerji potansiyeli dolayısıyla Amerika'nın Orta Doğu'da ciddi stratejik ve ekonomik menfaatleri vardır. Bu yüzden Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri ile iyi geçinmek zorundadır. Oysa İsrail açısından Amerika-Arap yakınlığı sakıncalıdır: İsrail'in yayılma hevesine Amerika'nın verdiği desteği kısıtlamakla kalmaz, İsrail konusunda Arap bakış açısının da Amerika tarafından görülmesini sağlar.

Arapların İsrail'e duydukları kinin temelinde Filistin meselesi yatmaktadır. İsrail'in Gazze Şeridini ve Batı Şeria'yı işgalinin üzerinden neredeyse 40 yıl geçmiş olmasına rağmen Filistin halkının durumunun açıklığa kavuşmamış olması İsrail düşmanlığını arttırmakta, Arapların gözünde meşrulaştırmakta, İsrail'in bölgede düşman ve geçici bir sömürge olarak görülmesine yol açmaktadır. Araplar İsrail'in Filistinlilere baskısını Amerika'nın desteklediğini düşündükleri sürece Amerika'nın bölgedeki anti-Amerikancılığı yatıştırması mümkün değildir. Bu da bölgede çok taraflı siyasi ve ekonomik işbirliğini geliştirmeye yönelik bir girişimi köstekler.

Bölgenin çatışmalar ve tezatlar ağı olduğu göz önüne alınarak yapılacak ilk şey, önceliklerin belirlenmesidir. Önümüzde birbiriyle ilişkili üç görev vardır: 1) Orta Doğu'yu alt-üst eden Arap-İsrail çatışmasını çözmek, 2) Petrol Bölgesindeki stratejik denklemi Basra körfezinden Orta Asya'ya taşımak, 3) Kitle imha silahları ve terörist salgınına karşı bölge hükümetleriyle işbirliği kurmak. Bunlardan en önemlisi Arap-İsrail barışıdır zira diğer ikisinin çözümü buna bağlıdır.

Avrupa Birliği, kendi dış politika menfaatlerinin farkına vardıkça, her ahvalde Amerika'nın Orta Doğu politikasına tepkisiz kalmaktan veya desteklemekten vazgececektir. Amerika'nın kısa dönemde özellikle askeri konularda Avrupa Birliği'ne

ihtiyacı olmasa bile Avrupa Birliği'nin ekonomik kaynakları ve mali imkanları bölgenin uzun vadeli istikrarı açısından çok önemlidir. Bu yüzden Avrupa Birliği ve Amerika yoğun işbirliğine girmedikçe bölgede sürdürülebilir bir çözüme gitmek imkansızdır.

Aynı şekilde, 2003 askeri müdahalesinden sonra Irak'ta istikrarın sağlanması uzun ve zorlu bir süreç olup ancak Amerika-Avrupa Birliği işbirliğiyle kolaylaştırılabilir. Irak'taki rejimin çöküşü, İran, Suriye ve Türkiye ile sınır meselelerini gündeme getirebilir. Bu sorun Kürt meselesi ile daha da karmaşık hale gelirken, Irak'taki Sünniler ile Şiiler arasındaki düşmanlık uzun süren şiddete yol açabilir. Tüm Arap halkları arasında en milliyetçi tutumda olan 25 milyonluk Irak halkı dış tahakküme beklenenden daha zor boyun eğecektir.

Sonuçta istikrarlı ve demokratik bir Irak ve İsrail-Filistin arasında barışı için Amerika-Avrupa Birliği işbirliği, dünyanın en büyük petrol ve doğal gaz rezervlerine sahip bu bölgede stratejik egemenlik sağlayacaktır.

Amerika-Avrupa Birliği işbirliği İran'ı eninde sonunda bölgesel bir öcü olmaktan çıkarıp bölgesel istikrar unsuruna dönüştürebilir. Bölgenin coğrafi merkezi olan İran global topluma yeniden entegre edilebilir ve İran halkı modernleşme yoluna tekrar girerse enerji ihraç eden bu bölge daha istikrarlı olacaktır. Bu da, Amerika İran'ı dışladığı sürece mümkün değildir. İktidardaki mollalar yüzünden fanatik dinci bir toplum olduğu izlenimi verse de İran aslında daha önce Türkiye'nin izlemiş olduğu yola girmeye - bölgedeki diğer bütün ülkeler arasında - en yakın adaydır.

Bölgenin mevcut stratejik denkleminde böylesine ilerici bir değişiklik, Türkiye'nin 2000 yılında önerdiği ve bölge çapında çeşitli türlerde işbirliğini kapsayan Kafkas İstikrar Pakti'nin da hayata geçirebilir. Bu paktın etkin olması için Türkiye ve Rusya'nın içinde olması yetmez, İran'ın da bulunması şarttır.

İttifak İkilemleri

Amerika, kiminle ve nasıl, git gide iyileşen bir dünyayı etkin biçimde şekillendirebilir? Bunun cevabı, Trans-Atlantik ve Trans-Pasifik stratejilerinde yatmaktadır.

Amerika ve Avrupa Birliği birlikte, küresel istikrar ve zenginliği temsil etmektedir. Birlikte hareket etseler Amerika ve Avrupa Birliği tüm dünyaya hükmedecek güce kavuşurlar. Fakat sık sık, birbirleriyle çelişki içindedirler. 2003 Irak meselesinin öncesinde bile Amerika kolektif savunma konusunda Avrupa'nın yetersiz tepki verdiğinden yakınmaktaydı. Avrupa ise Amerika'nın hep bildiğini okumasından şikayetçiydi.

İstatistiki olarak Amerika haklıdır. Amerika ile aynı GSYİH'ya ve 100 milyon fazla nüfusa sahip olan (15 ükeli) Avrupa Birliği'nin savunmaya ayırdığı bütçe Amerika'nın yarısından azdır. II. Dünya Savaşı sonrasında ve Soğuk Savaş döneminde Amerika hep Avrupa'yı desteklemiştir. Ayrıca, Avrupa Orta Doğu'nun petrolüne Amerika'dan fazla bağımlı olduğu halde oradaki Amerika hareketine pek katkıda bulunmamıştır. Sıradan Amerikalının gözünde Avrupa "beleşçi"dir.

Ancak Avrupa askeri açıdan ve siyasi/ekonomik açıdan Amerika kadar küresel güce ulaştığı takdirde Amerika iki sancılı seçenekle karşı karşıya kalacaktır: ya Avrupa'dan tamamen çekilecek yahut da dünya çapında politika belirleme sorumluluğunu paylaşmak zorunda kalacaktır. Amerikan gücünün Avrasya kıtasından kopması Avrasya'daki rakipler arasında yeni ve önceden kestirilemeyen çatışmalar doğması anlamına gelecektir.

Ciddi bir Amerika-Avrupa rekabeti her ikisi için de yıkıcı olacaktır. Fakat daha uzunca bir süre Avrupa, küresel bir askeri güç olmak için gereken maddi fedakarlıkları yerine getirmeye yeterli siyasi birlik ve motivasyon yoksunluğunu sürdürecektir. Avrupa Birliği'nin 27 ülkeye çıkması, Avrupa Birliği'nin son derece karmaşık ve hantal bürokratik yapısını daha beter hale getirecektir; tıpkı dev bir ekonomik konglomerat gibi. Tamamen ortak çıkarlara dayanan bu yapı, ortak kader yaratmak becerisinden yoksundur.

Irak meselesine farklı bakış açısı, çok taraflı Avrupa ile tek taraflı Amerika arasında uyumlu bir mantık evliliği olamayacağı anlamına gelmemelidir. Aynı hareket ettiklerinde Amerika iktidar olabilir fakat muktedir (omnipotent) olamaz; Avrupa ise zengin olabilir fakat iktidarsız (impotent) olur.

Avrupa Birliği'nin genişlemesi uzun dönemde Avrupa'nın güvenliğinin en iyi garantisidir. Avrupa Birliği'nin büyümesi ve NATO'nun genişletilmesi, Soğuk Savaş sonrasının en mantıklı ve kaçınılmaz neticesidir. Sovyet tehdidinin ortadan kalkması, NATO'nun sadece Sovyetlere karşı bir savunma ittifakı olmasını geçersiz kılmıştır. Bu yüzden Avrupa Birliği ve NATO'nun büyümesi devam edecektir. Her yeni katılım Doğu'yu daha geriye itecek, Batı'yı daha ileri götürecektir ve böylece jeopolitik başıboşluğun tehlikeleri uzaklaştırılmış olacaktır. Ancak tabii ki bu büyüme ta Çin sınırına kadar gelip dayanmamalıdır.

Daha önce münhasıran Rusya'nın egemenliğinde olan Kafkaslarda şu anda üç bağımsız fakat güvenliksiz ülke (Gürcistan Ermenistan ve Azerbaycan) yanında, hala Rusların egemenliğinde kalan bir sürü küçük etnik oluşumlar mevcuttur. Bölge hem yoğun iç etnik ve dini düşmanlıklar yuvası, hem de Rusya, Türkiye ve İran arasındaki iktidar rekabetinin odak noktasıdır. Üç ülkenin hiçbiri tüm bölge üzerinde tek başına hakimiyet kuracak güce sahip değildir. Rusya'yla İran'ın Türkiye'ye karşı birleşmesi bile durumu değiştirmez zira Türkiye'nin arkasında NATO (Türkiye kilit üyelerden biridir) ve Avrupa Birliği (Türkiye katılım çabasıdadır) vardır. Buna rağmen, dışarıdan aktif bir girişim olmadıkça Kafkaslardaki toplumsal, siyasi, etnik ve dini anlaşmazlıklar bitmeyeceği gibi, zaman zaman şiddet de patlayabilir.

Bu gerçek Rusya'nın gönülsüzce de olsa, istikrarlı, zengin ve uyum içinde bir Kafkas bölgesi oluşturmak üzere Avro-Atlantik işbirliğine yöneltebilir. Rusya'nın, bağımsızlık isteyen Çeçenistan'a karşı zalimce yürüttüğü iki kanlı savaş Rusya'nın moralini adamakıllı bozmakla kalmamış, fiziksel kapasitesinin sınırlı olduğunu da kanıtlamıştır.

Başkan Bush ile Putin tarafından 24 Mayıs 2002'de açıklanan "Yeni Stratejik İlişki Ortak Deklarasyonu"nda "Orta Asya ve Güney Kafkaslardaki tüm ülkelerde istikrarın, bağımsızlığın ve toprak bütünlüğünün sağlanmasında ortak menfaatimiz olduğunu

biliyoruz” ifadesi büyük jeostratejik önem taşımaktadır. Bu yüzden Rusya’nın da eninde sonunda NATO üyesi olması kaçınılmazdır. Ancak Avrupa Birliği üyeliği için aynı şey söylenemez. Sosyo ekonomik ve hukuki yapı değişikliği gerektiren üyelik için her iki taraf da hazır değildir.

Son tahlilde şu kesindir: tehlike içindeki bir Amerika, Avrupa’yı da zor durumda bırakacaktır. Soğuk Savaş’ta Atlantik’in iki yakası tehdidin niteliği ve menfaatleri konusunda fikir birliği içindeydiler. Batı Avrupa’nın savunması Amerika’nın savunması (ya da tersi) demektir. Fakat 11 Eylül’de sonra bakış açısı biraz değişti.

Olayı izleyen ilk aylarda Avrupalı müttefikler Washington’un terörizm ve kitle imha silahları konusundaki görüşlerini paylaşıyorlardı. Ancak çok geçmeden, küresel güvenliğe yönelik gerçek bir transatlantik işbirliğine tarafların bakış açılarında üstü kapalı fakat önemli farklılıklar olduğu ortaya çıktı. İki temel fark, tehdidin niteliği ve gerekli tepkinin kapsamındadır.

Belki de tarihi nedenlerle, Avrupalılar terörizmi kötülük timsali olarak görmekten ziyade siyasi kurtuluş girişimi olarak görmektedirler. Bu yüzden terörizmi yok etmek için onun siyasi ve toplumsal kökenlerini ortadan kaldırmak gerektiğine inanırlar. Başka bir deyişle, terörizmle mücadele Batı’nın küresel güvenlik politikasının temel ilkesi olamaz; bu politika, daha geniş bir siyasi ve toplumsal bakış açısı içermeli ve teröristlerin ortaya çıkmasına yol açan koşulların ortadan kaldırılmasına yönelik çabalar içermelidir. Kıta Avrupa’sı ile Amerika bakış açısı arasındaki en belirgin fark Filistin terörizmi konusundadır. Amerikalılar bu terör ile İsrail’in Filistin topraklarını işgali arasında bir bağlantı kurmadıkları halde Avrupalılar işgalin ve özellikle İsrail yerleşimlerinin terörizmi kışkırttığına inanmaktadırlar. Ayrıca Amerika’nın terörizme karşı NATO’yu kullanmak istemesine Avrupa, ortak küresel çıkarların Amerika’nın “şer ekseni” ve bilhassa Irak saplantısına kurban edilmesi gözüyle bakmaktadır.

Sonuçta Orta Doğu’nun Avrupa’ya yakınlığı ve Avrupa’nın Orta Doğu’daki tarihten gelen siyasi ve ekonomik çıkarları dolayısıyla Avrupa Birliği bölgede kalıcı bir barış sağlanması sürecinde daha faal rol oynamak zorunda kalacaktır. Fakat bu rolü sürdürebilmek için de Amerika’nın üstündeki maddi yükün bir kısmını üstlenmesi gerekecektir.

BÖLÜM II

AMERİKAN HEGEMONYASI VE ORTAK HUZUR

Amerika’nın dünyadaki rolü zamanımızın iki ana gerçeğinden kaynaklanmaktadır. Amerika’nın gücü ve küresel etkileşim. Bunlardan birincisi uluslararası meselelerde tek kutupluluk yaratmış, ikincisi de “ulus-devlet egemenliği” kavramının içini boşaltmıştır. İkinin bileşimi geleneksel diplomasiyi öldürmekle kalmamış, gayri resmi bir küresel toplum yaratmıştır.

Bu dönüşümün bariz belirtisi, tarihte ilk defa de facto bir küresel başkent ortaya çıkmasıdır. Bu başkent Washington D.C.’dir. Tarihte ne Roma, ne Pekin, ne de Londra bugünkü Washington’un küresel gücüne yaklaşabilmiştir. Washington’da Beyaz

Saray-Kapitol-Pentagon binaları güç üçgenini, Dünya Bankası-Dışişleri Bakanlığı-IMF binaları ise küresel etki üçgenini oluşturmaktadır.

Günümüzde pek çok ülkenin dış ilişkilerinde en önemli siyasi olay, devlet veya hükümet başkanının Washington'ı ziyaretidir. Bu ziyaret ulusal medya tarafından tarihi bir olay şeklinde gösterilir ve başkanın her adımı en ince ayrıntısına kadar verilir. O ülkenin Washington Büyükelçisi kendi başkanı için Amerika başkanından yarım saatlik bir randevu koparabilmişse, kendini meslek hayatının zirvesine ulaşmış addeder. Genellikle bu randevu Oval Ofis'te en fazla 5 dakikalık fotoğraf seansıdır ama ulusal medya olayı - gerçek süreyi hiç belirtmeksizin - tarihi önem taşıyan bir buluşma şeklinde yansıtır. Oysa ortalama her hafta yabancı bir hükümet başkanı küresel başkenti ziyaret ettiğinden neredeyse hiçbiri Amerikan, hatta Washington yerel medyasında hiç yer almaz bile.

Diplomasi de bu çerçevede kabuk değiştirmiş, Büyükelçilerin yürüttüğü geleneksel diplomasiyi yerini devlet başkanları veya dışişleri bakanları arasında yapılan direkt telefon konuşmaları almıştır. Yabancı siyaset ve şirket liderleri Amerika ile kişisel ilişkiler kurma çabasındadırlar. Çoğu bir şekilde Amerikan eğitiminden geçmiştir. Hepsinin ilgi ve ilişki odağı Amerika'dır. Bu elit grup kendine has çıkar, dostluk ve kimlik ilişkileri içindedirler. İstikrarlı ve zengin bir küresel toplum oluşmasında önemli rol oynamaktadırlar.

Küreselleşmenin İkilemleri

Amerika için küreselleşmenin çelişkili anlamları vardır. Dünya çapında ulaşılabilirlik, saydamlık ve işbirliği demek olduğu gibi, dünyanın en zengin ülkelerinin, bilhassa Amerika'nın ahlaki duyarsızlığının ve sosyal adaletsizliğe karşı umursamazlığının da sembolü olmuştur. Zira Amerika küreselleşmenin yararlı ve herkesin ortak çıkarına olduğunu iddia etse bile küreselleşmenin kurallarına yalnızca işine geldiği zaman uyar. Küreselleşmenin yayıldığını ve yayıldıkça dünya çapında fokur fokur kaynayan hınç ve öfkeye yol açtığını pek itiraf etmez.

Küreselleşme başlangıçta yalnızca teknolojik devrimi tanımlayan nötr bir ekonomik terim iken 2001'e gelindiğinde duygusal anlam yüklü siyasi bir vakıa haline dönüştürmüştür.

Küreselleşme gelişmekte olan ülkelere bir taraftan ekonomik büyüme, yabancı sermaye girişi ve yoksulluğu azaltma fırsatı sunarken diğer taraftan da büyük şehirlere yoğun göçe, temel ekonomik varlıklar üzerindeki ulusal kontrolün yitirilmesine ve sosyal istismara yol açar. Seçilmiş bir grup için yeni pazarlara açılma ve de fakto siyasi etkinlik şansı verir. Bir ülkenin ekonomisi ne kadar teknolojiye ileri, sermayece zengin ve yenilikçi ise, o ülkenin elitleri küreselleşmenin yaygınlaşmasına da o kadar heveslidir.

Taraftarları küreselleşmenin herkese açık bir oyun alanı olduğunu iddia etse de bazı ülkeler diğerlerinden daha eşittir. Oyunu kuran ve yöneten varlıklı, güçlü, ileri ülkeler, özellikle de Amerika'dır. İster Dünya Ticaret Örgütü'nde, Dünya Bankası'nda, ister IMF'te olsun, en yüksek ses Amerika'dan çıkar. Böylece küresel egemenlik ile

ekonomik küreselleşme tam bir uyum içinde yürür. Amerika kurallarını kendi koyduğu ve istediği zaman uyup istemediğinde uymadığı bir sistemi tabii ki destekler. Dünyanın en zengin, en yenilikçi, en rekabetçi ülkesi olarak Dünya Ticaret Örgütü'nün (WTO) kurallarına göre yasalarını değiştirmeyi, ticaret engellerini azaltmayı veya bir başka ülkeyi kompanse etmeyi resmen reddedebilir. Amerika iç siyaset gereği tarım ürünlerine yönelik yüksek koruma duvarlarını inatla sürdürmüş, Amerikan piyasasına umutsuzca muhtaç yoksul ülkelerden çelik ve tekstil ithalatına sert kotalar koymuştur. Gelişmekte olan ülkeler ticaret engellerini indirmesi için Amerika'ya yalvar yakar oldukları halde Amerika tınmamaktadır.

Gerçekten adil oyun alanı yalnızca Avrupa Birliği ile Amerika arasındadır. İkisi anlaşığında tüm dünyanın ticaret ve finansını belirleyen kuralları dikte edebilirler. Anlaşamadıklarında aralarında gerçek bir ağır siklet müsabakası yaşanır. Fakat kazanan genellikle Amerika olur. Sahip olduğu güç Amerika'ya haklı da olsa, haksız da olsa tutarsız davranma imkanı vermektedir.

Kyoto Protokolü buna önemli bir örnektir. Küresel ısınmaya karşı alınacak önlemleri içeren bu protokolü Amerika 1998'de imzaladığı halde Clinton askıya almış, Bush hükümeti ise toptan reddetmiştir. Bütün dünyaya verilen mesaj açıktır: uluslararası bir anlaşma Amerikan hegemonyasıyla ve çıkarlarıyla çatışıyorsa, Amerika küreselleşmeye ve çok taraflılığa dur der.

Bütün bunlara bir de Amerikan kitle kültürünün evrensel çekiciliği ilave edildiğinde küreselleşmenin yoğun bir anti-Amerikanizm ve anti-globalizm doğurması kaçınılmazdır. Küreselleşme karşıtları onu Marksizm'den daha beter biçimde materyalizme dayalı; sosyal adalet, vatanseverlik, ahlaki ve etik değerlerden yoksun yeni bir ideoloji olarak görmektedirler. Washington, Seattle, Prag ve diğer kentlerdeki küreselleşme aleyhtarı gösteriler bu şekilde düşünenlerin sayısının git gide arttığını göstermektedir. Komünizmin çökmesinin yarattığı boşluğu küreselleşme aleyhtarlığı doldurmaktadır. Marksizm kadar sistematik ve doktriner olmasa bile aynı şekilde hem duygulara hem mantığa hitap etmektedir.

Görüldüğü gibi küreselleşme iki ucu keskin bıçaktır. Amerika bu olguya insanlığın yararına olacak şekilde çeki-düzen vermediği takdirde geri tepebilir.

Yapılacak en önemli iş, demokratikleşmeyi arttırmaktır. Küreselleşmenin etkilediği bütün ulusların kendi gereksinimlerini duyurabileceği kanallar mevcut olmalıdır. Az gelişmiş ülkelerin daha fazla söz hakkı olursa küreselleşmeye daha az saldırma ihtiyacı duyarlar. Bu yüzden küreselleşmenin bayrağını elinde tutan Amerika kendi doktriner yaklaşımını bir yana bırakıp dünya yararına odaklanmalıdır. Piyasaların açılması ve engellerin indirilmesi amaç değil, dünya çapında ekonomik koşulları düzeltmenin aracı olmalıdır. "Serbest Ticaret" ve "Hareketli Sermaye" temel ilkeler olmakla birlikte, yerel siyasi, ekonomik, sosyal ve kurumsal sıkıntıları dikkate almadan bütün ülkelere ayırimsız ve toptan empoze edilmemelidir.

Amerika aynı zamanda, kendi reddettiğini başkalarından talep etmekle inanırlılığını yitirmektedir. Kurallar ekonomik açıdan dezavantajlıysa ya da siyasi sakınca taşıyorsa

Amerika onları ihlal etmekte bir beis görmez. Bu tutarsızlık hem Amerika karşıtlığını arttırır, hem de başkalarının da sistemin kurallarını çiğnemesini teşvik eder.

Madem ki Amerika küreselleşmenin nimetlerinden yararlanıyor, öyleyse küreselleşmenin olumsuz etkilerini hafifletme çabası da göstermelidir. Amerika küresel sıkıntılara omuz silktikçe dünya da Amerika'nın liderliğine karşı koymayı sürdürecektir. Dolayısıyla Amerika geri dönüş hesabı yapmaksızın dünya refahının bedelinin bir kısmını üstlenmelidir. Zira dünya ekonomisi çıkmaza girerse küreselleşmeye tepki artacak, serbest ticaretin önüne engeller konacak, yoksul ülkeler büsbütün yoksullaşacak ve böylece Amerika'nın siyasi liderliği de demokrasi çağrılarını da akamete uğrayacaktır. Amerika bilmelidir ki dünya çapında siyasi uyanmanın olduğu ve teknolojik olarak kitlelere zarar vermenin çok kolaylaştığı bu dönemde güvenlik yalnızca askeri güce değil, aynı zamanda insanların yaygın kanaatine, duygularına ve fanatik nefretlerinin odak noktasına bağlıdır.

Küreselleşme, para veya ürünler için sınırları olmayan bir dünya toplumu öngörür. Fakat iş insanlara geldiğinde küreselleşmenin ne taraftarları söyleyecek bir şey bulabilir, ne de aleyhtarları. Oysa gelecek birkaç on yıl içinde düzensiz demografik büyüme ve düzensiz gelir dağılımının yarattığı göç baskısı ile ülkelerin nüfuslarındaki düzensiz yaşlanmanın bileşimi, dünyanın siyasi çehresini pekala değiştirebilir.

Aşağıdaki tablo, zengin Avrupa ve Amerika ile yoksul Asya, Afrika ve Latin Amerika arasında gittikçe artan demografik dengesizliği göstermektedir.

DÜNYA NÜFUS DAĞILIMINDAKİ DEĞİŞİMLER (Milyon)								
	1900		2000		Mutlak Artış (1900-2000)	2020		Mutlak Artış (2000-2020)
	Nüfus	Toplam %	Nüfus	Toplam %		Nüfus	Toplam %	
Asya	947	%57	3.672	%61	2.725	4.582	%60	910
Afrika	133	%8	794	%13	661	1.231	%16	437
Latin Amerika	74	%5	519	%9	445	664	%9	145
Avrupa	408	%25	727	%12	319	695	%9	-32*
Kuzey Amerika	82	%5	314	%5	232	370	%5	56
WORLD	1.650		6.056		4.406	7.579		1.523

* 1999 itibariyle 18 Avrupa ülkesinde ölüm oranları doğum oranlarından yüksektir.

Tablodan da görüldüğü gibi, varlıklı bölgelerin nüfus oranı düşerken ve bu nüfusta yaşlıların oranı artarken, yoksul bölgelerin nüfus oranı ve bu nüfusta gençlerin oranı artmaktadır. Dolayısıyla varlıklı ve nüfusu yaşlanan ülkelerin göç alması hem siyasi, hem ekonomik gerekliliktir. Bu aynı zamanda yoğun nüfusa sahip yoksul üçüncü dünya ülkelerindeki artan nüfus baskısı için emniyet supabı rolü oynayabilir ki bu dünya Batı karşıtı, Amerika karşıtı düşmanlıkların kol gezdiği bir barut fıçısına dönüşmektedir.

Önümüzdeki yarım yüzyılda yüksek nüfus artışına sahip ülkeler, dünyanın en istikrarsız, ekonomik kazançtan yoksun, sosyal patlamalara gebe ülkeleri olacaktır. Bu ülkeler şişkin nüfuslarının siyasi beklentilerine ve ekonomik gereksinimlerine cevap veremedikleri takdirde huzursuzluk ve şiddet artabilir ve Batı aleyhtarları yeni yandaşlar kazanabilir. Genç nüfusun getirdiği sorunlar özellikle Orta Doğu ve Kuzey Avrupa'da hissedilecek, bu ülkelerin çoğu gençleri topluma etkin bir biçimde entegre edecek ekonomik, siyasi ve kurumsal kaynaklardan yoksun olacaktır.

Üstelik yoksullar artık medya sayesinde yoksulluklarının farkına varmaktadırlar. Kaotik biçimde büyüyen mega varoşlarda yoğunlaşmakta olan bu nüfus, siyasi radikalliğin, köktendinciliğin ve yabancı düşmanlığının çok kolay etkisi altında kalmaktadır.

Yaşam koşullarından memnun olmayan genç ve eğitimli nüfusun varlıklı ülkelere göçü yoksul ve az gelişmiş ülkelerin sosyal sorunlarını daha da ağırlaştırmaktadır. Hali hazırda, en az gelişmiş ülkelere Amerika'ya göç etmiş vasıflı nüfusun 1,5 milyonu aştığı tahmin edilmektedir.

Kuzey Afrika, Türkiye, Orta Doğu ve Güney Asya'dan Avrupa'ya göçlerin artması ve beraberinde sosyal/kültürel çatışmaları getirmesi kaçınılmazdır. Yakın zamanda Hollanda'da su yüzüne çıkan yabancı düşmanlığı, ülke nüfusunun %5'ini teşkil eden Müslüman göçmenlerin (çoğu Türk ve Faslı) Felemenk değerlerine ve yaşam tarzına uyum göstermemesinden kaynaklanıyordu. Benzer reaksiyonlara Avrupa'nın başka yerlerinde de rastlanmıştır.

Ülke nüfuslarındaki farklı eğilimler askerliğin ilkelerini de değiştirebilir. Her genç erkeğin askere alındığı sistem şimdiden yerini teknolojik beceriye sahip profesyonel ordulara bırakmaktadır. İleride gelişmiş ülkelerin orduları artan oranda 3. dünyanın paralı göçmen askerlerinden oluşabilir.

Amerika, isterse dengesiz demografik dinamiklerin sonuçlarına karşı ortak küresel yaklaşım getirebilir. Küreselleşmenin bir düzene kavuşturulması için nasıl Dünya Ticaret Örgütü'nün kurulması gerekirse küresel göçün de bir düzene kavuşturulması ve insancillaştırılması için ortak standartları belirleyecek uluslararası bir örgüt (mesela WMO-Dünya Göç Örgütü) kurulabilir.

Son tahlilde, yalnızca varlıklı ve imtiyazlıların lehine olan, göç sefaletine duyarsız kalan bir küreselleşme, aleyhtarlarını haklı çıkarır, düşmanlarını harekete geçirir ve dünyayı daha da böler. Ortak toplumsal vicdana dayalı ve yalnız sermaye/ürünlere değil, sınırlı da olsa insanların hareketine açık bir dünya küreselleşmenin olumlu potansiyelini ortaya çıkarabilir ancak.

Hegemonyaya Dayalı Demokrasinin İnkilemleri

Bugünkü Amerika aynı anda hem uluslararası hegemonik bir güç, hem de bir demokrasidir.

Hegemonik güç, başkalarının haklarını ve isteklerini dikkate alacak biçimde uygulandığı ve baskı haline dönüştürülmediği takdirde yurt dışında demokrasiyi geliştirebilir. Fakat yeni bazı evhamlar yüzünden akılcı bir ulusal güvenlik ile hayali toplumsal panik arasında ayırım yapmayı başaramazsa yurt içindeki demokrasi yara alır.

Amerika'nın kültürel baskınlığı tarihte hiç görülmemiş dereceye ulaşmıştır. Ufukta hiçbir rakibi de görülmemektedir. Dünyada şehirleşme oranı ve ilişki ağı arttıkça o da artmaktadır. Bu durum politik bir strateji ürünü değildir. Yaratıcı rekabete dayalı, girişimci Amerikan sisteminin ürünüdür. Bu sistemde, kitle kültürü de dahil hayatın her alanında innovasyon belirleyici faktördür. Sonuçta sinema, popüler müzik, internet, tanınmış markalar, kitlesel yemek alışkanlıkları, dil, lisans üstü eğitim ve yönetim becerilerinde küresel hakimiyet - akademisyenlerin "yumuşak güç dedikleri - ortaya çıkmıştır.

Tüm dünyadan varlıklı ve hevesli öğrenciler Amerikan üniversitelerine girmek için can atmaktadırlar. 2001-2002 öğretim yılında Amerikan üniversitelerindeki yabancı öğrenci sayısı 582.996'ya ulaşmıştır (toplam öğrenci sayısının %4.3'ü). Avrupa ve Japonya'dakilerin toplamının 130.000 olduğu düşünülürse Amerika'nın Asya, Orta Doğu, Afrika ve Latin Amerika'nın müstakbel liderlerinin eğitim alanı olduğu açıktır.

Peki, bu durumun siyasi getirileri nelerdir? Amerikan gücünün uygulanmasını kolaylaştırıyor mu? Amerika'ya yakınlık mı, düşmanlık mı doğuruyor?

Avrupalı bir gözlemcinin deyişiyle "baştan çıkarma, zorlamadan beterdir. Kendinizi zayıf hissetmenize yol açtığı için yumuşak pençeli baştan çıkarıcıdan olduğu kadar kendinizden de nefret edersiniz."

Yapılan anketler, pek çok ülkede Amerikan popüler kültürünün sevildiğini fakat Amerikan "adetlerinin" yayılmasından hoşlanmadıklarını göstermektedir. Amerikan dış politikası ise çoğunlukla olumsuz karşılanmaktadır. Dolayısıyla Amerika'ya aynı anda hem hayranlık duyulmaktadır, hem de kin.

Amerikan etnik mozaiği de değişmektedir. Avrupa kökenli nüfusun oranı hızla düşerken Hispanik ve Asya kökenlilerin sayısı hızla artmaktadır. 2000 sayımına göre 285 milyon nüfusun 37 milyonunu Hispanikler, 37 milyonunu Zenciler, 11 milyonunu Asyalılar ve 3 milyonunu da Yerliler oluşturmaktadır.

Bunun siyasi açıdan önemi şudur: Etnik gruplar arasında siyasi aktivizm ve dış politikaya duyulan ilgi artmaktadır. Çıkar grupları demokratik çoğulculuğun bir gerçeğidir fakat ortak Amerikan kimliği önemini yitirdikçe dış politikada etnik grupların etkisi ciddi karmaşa yaratabilir.

Günümüzde en faal, en etkin, en paralı etnik lobiler Yahudi, Küba, Yunan ve Ermeni lobileridir. İster Arap-İsrail anlaşmazlığı olsun, ister Castro Küba'sına ambargo, ister Kıbrıs meselesi, ister Azerbaycan'a yardımın önlenmesi, her biri dış politika meselelerinde ağırlığını hissettirmiştir. Çok geçmeden bu etnik gruplar ve diğerleri kendilerini ilgilendiren meselelerde Amerikan dış politikasını yönlendirebilirler. Nitekim Yahudi grubu, gerçekten dış politikada etkin ve belirleyici rol oynamaktadır. Bunların doğal muhalifi olan petrol sektörü ile Müslüman toplum için aynı şey söylenemez. Petrol sektörünün gözü kârda olduğu için moral-duygusal düzeyde rekabet edememektedir. Müslüman Amerikan toplumu ise sayıca Yahudilere yakın olmalarına rağmen örgütlenme ve mali kaynak yetersizliğinden muzdariptir; Amerikan kamuoyunu şekillendiren kurumlarda varlıkları pek hissedilmez.

Alışıl gelmiş, geleceğe yönelik asimilasyonun yerini çok kültürlülük ve çoğulculuk gibi içi boşaltılmış kavramlar aldıkça ve etnik veto grupları önemli bölgesel politikalarda belirleyici rol oynadıkça, ulusal politika git gide çığırından çıkabilir. Zira hiçbir grup, Amerika'nın gerçek ulusal çıkarlarının ne olduğunu kavrama yetisine sahip değildir.

Dahası, etnik bir seçmen grubunun çıkarlarının bir başka etnik grupla çatışması da çok muhtemeldir. "Amerika'nın Ortak Geleceği" ülküsünden uzaklaştıkça Amerikan mozaiki, çelişkili çıkarları yüzünden gruplar arası çatışma arenasına dönüşebilir.

Bu eğilim şimdiden Kongre'de açık seçik gözlenmektedir. Özel etnik çıkar grupları Amerika'nın küresel politikalarını yönlendiren kararlar aldırarak ve yasalar çıkartmakta pek becerikli olmuşlardır. İster Azerbaycan'a mali yardımı Ermeniler yüzünden reddetmek olsun, ister İsrail'e mali yardım göndermek olsun, etnik amaçlar için seçim kampanyası fonlarının kongre desteğinin sağlanmasında kullanıldığı bilinen bir gerçektir.

Sonuçta, çok farklı kimlikleri barındıran Kongre, acil ulusal sorunlar dışında Amerikan politikasının stratejik yönünü belirlemede zorlanmaktadır. Dış ülkelere Amerikan fonlarının akışı ulusal çıkarlara göre değil, belli grupların etkinlik derecesine göre belirlenmektedir.

Bu durumun çaresi yok değildir. Beyaz Saray'da, Dışişleri ve Savunma Bakanlıklarının üst düzey yetkilileriyle kurulacak bir stratejik planlama kurulu uzun vadeli planlar, yeni sorunlar ve gerekli inisiyatifler konusunda Kongre liderleriyle devamlı istişare halinde olarak küresel gücün demokrasi adına aşınmasını önleyebilir.

Risk, 11 Eylül'den sonra daha da artmıştır. Hükümetin 2002 ortalarında aniden ve hiçbir itiraza kulak vermeksizin Irak'a savaş açmaya kalkışması, Amerikan yöneticilerinin ne kadar dar bir çevrede, gerçek amaçlar kamuoyundan saklanarak çok önemli stratejik kararlar aldığı bir kanıttır. Kişisel dürtüler, belli grupların çıkarları ve gizlice yapılan siyasi hesaplar birdenbire uluslararası önemi haiz politikalara dönüşmüştür. Üstelik bunlar kamuoyuna pek bir dramatik, hatta demagojik belagatla, kuşkulu kanıtlar sunarak yutturulmaya çalışılmıştır. Uluslararası konvansiyonlara aykırı önleyici (preventive) savaş doktrinin aniden ortaya çıkması demokrasi kurallarına uygun bir dış politikamız olmadığını kesinlikle göstermektedir. Yasama ve yürütme organlarının niteliği belirsiz tehdide karşı aldıkları önlemler,

Amerikalıların vatandaşlık haklarını ihlal eden, tedbiri toplumsal paniğe dönüştüren, yaşamı zorlaştıran bir zincirleme reaksiyon doğurmuştur.

11 Eylül'den sonra, Başkan'ın baskısıyla Kongre'den geçen 2001 Vatandaşlık Yasası, hükümet yetkililerinin mahkeme emri olmadan telefonları dinlemesine, kişisel sağlık, banka ve seyahat kayıtlarına ulaşmasına cevaz vermektedir - hepsi ulusal güvenlik adına. Amerikan vatandaşı olmayan kişilerin hakları büsbütün kısıtlanmaktadır. Örneğin başsavcının herhangi bir kimse için "Amerikan güvenliğini tehlikeye soktuğuna dair bazı gerekçelerim var" demesi o kişinin süresiz hapsedilmesi için yeterlidir, hem de mahkeme ve temyiz hakları olmadan.

Bu aşırı tepkiler, Amerikan tarihinde daha önce yaşanan (McCarthy'cilik gibi) toplumsal histeriler derecesinde olmasa bile Amerika'nın imajını düşürmekte, ülke demokrasisine darbe vurmakta ve Amerika düşmanlığını körüklemektedir. Sonuçta Amerika gitgide kabuğuna çekilmiş, güvenliği saplantı haline getirmiş, demokrasi-otokrazi karışımı, yabancı düşmanı bir garnizon devletine dönüşebilir, aynen bugünkü İsrail ve Singapur gibi.

Kapımızdaki güvenlik endişelerini bir yana bırakıp daha uzak geleceğe bakarsak, yepyeni bir ikilemin yaklaşmakta olduğunu görebiliriz: bu da insan yaşamında farklılaşmadır. Bu yüzyıl içinde gen haritaları, biyomedikal mühendislik ve genetik modifikasyon gibi bilimsel gelişmeler insan ömrünü uzatabileceği gibi yaşam kalitesini, hatta zekayı bile iyileştirebilir. Varlıklı ülkeler ve bu ülkelerdeki daha varlıklı kişiler bu yeni gelişmelerden ilk yararlanan olacaktırlar.

Sonuçta yeni bir insani eşitsizlik ortaya çıkacaktır. Zaten mevcut olan zenginlik ve etnik kökene dayalı küresel eşitsizlikler daha da derinleşecek, tepkisel siyasi boyut kazanacaktır. 20. yy Marksizminin gösterdiği gibi, eşitsizliğin kitlelerde yarattığı kin, kolaylıkla siyasi harekete dönüşebilmektedir.

ÖZET VE SONUÇ

Amerikan küresel hegemonyası artık hayatın bir gerçeğidir. Hiç kimse, Amerika dahil, bunu değiştiremez. Gerçekten de, Çin'in yarım bin yıl önce yaptığı gibi Amerika aniden sınırları içine çekilse, kendi varlığı da tehlikeye düşer ve Çin'in aksine, arkadan çıkacak küresel kaostan kendini yalıtamaz. Fakat hayatta her şeyin bir sonu vardır. Hegemonya geçici bir tarihsel dönemdir. Eninde sonunda Amerika'nın da küresel hakimiyeti etkisini yitirecektir. Dolayısıyla geleceği tartışmak için vakit çok erken değildir.

Geleceği belirleyen unsur, Amerika'nın hegemonyasını nasıl kullanacağı, bu hegemonyayı kimlerle paylaşacağı ve hegemonyanın nihai hedefinin ne olacağı gibi konularda yapılacak tercihler olacaktır. Amerika'nın hiç görülmemiş derecedeki küresel gücünün esas maksadı nedir? Bunun cevabı, "uluslararası kamuoyu Amerikan liderliğini kabul edip destekleyecek mi, yoksa Amerika sahip olduğu gücü kullanarak mı dünyaya hakim olacak" sorusunun da cevabı olacaktır. Mutabakata dayalı liderlik, Amerika'nın dünya olaylarında süpergüç olarak kabul ve destek görmesini

sağlayacaktır; tahakküm ise süpergüç olmayı epeyce zorlayacaktır. Başka bir deyişle birinci durumda Amerika süpergüç artı, ikincisinde süpergüç eksi olacaktır.

Ulusal güvenlik tabii ki çok önemlidir fakat bunun için yapılanlar küresel destek görmelidir. Aksi takdirde Amerika'ya duyulan uluslararası kıskançlık ve kin, güvenliği büsbütün çıkmaza sokar.

Nitekim bu eğilim başlamıştır bile. Amerika Soğuk Savaş'tan gerçek bir süpergüç artı olarak çıkmıştı. Aradan geçen yalnızca 10 yıl içinde neredeyse süper eksi güç olmuştur. Başlangıçtaki küresel dayanışma 11 Eylül'ü izleyen iki yıl içinde yerini Amerikan yalnızlığına, küresel sempati yerini Amerika'nın gerçek motivasyonlarının ne olduğuna dair kuşkulara bırakmaktadır.

Bilhassa Irak'ın askeri açıdan başarılı fakat uluslararası açıdan tartışmalı işgali, tam bir paradoks doğurmuştur: dünya gözünde Amerika'nın askeri kredibilitesi hiç bu kadar yüksel olmamıştı; siyasi kredibilitesi ise hiç bu kadar düşük olmamıştı.

Irak'ın kitle imha silahlarına sahip olduğu yolunda Başkan'ın ve hükümet üyelerinin ithamlarının asılsız çıkması, Amerika'nın küresel itibarını hem sağcıların, hem solcuların gözünde adamakıllı zedelemiştir. Uluslararası meşruiyet büyük ölçüde güvene dayandığından bunun maliyeti epeyce yüksektir.

Terörizme odaklanmak kısa dönemde siyasi getiri sağlar. Ne kadar da basittir! Bilinmeyen bir düşmanı lanetleyerek ve korkuyu istismar ederek kamuoyunun desteği kazanılır. Fakat uzun dönemli bir strateji olarak kalıcı güçten yoksundur, dünyada bölünmelere yol açabilir, yabancılara tahammülsüzlüğü besleyebilir ("bizimle olmayan bize karşıdır"), bazı devletlerin Amerika tarafından "yasadışı" ilan edilmesine yol açar. Sonuçta Amerika tüm dünyada sırf kendi menfaatlerini kollayan, kerameti kendinden menkul bir gardiyan olarak görülür.

Deneyimli bir Avrupalı gözlemci(*) günümüz Amerika'sı ile eski Roma'yı karşılaştırırken şunları söylüyordu: "Rakibi olmayan dünya güçleri başlıbaşına bir sınıftırlar. Hiç kimseyi kendileriyle eşit kabul etmezler, sadık bendelerini dost (amicus populi) olarak adlandırmaya hazırdırlar. Karşılarında düşmanlar değil, asiler, teröristler ve düzenbaz devletler vardır. Savaşmazlar, cezalandırırlar. Savaş ilan etmezler, yalnızca barış yaratırlar." Bu doğru tespitlere şunu da eklemek lazım "başka ülkeleri işgal etmezler, yalnızca özgürlüklerine kavuştururlar."

Yazar bu sözleri 11 Eylül'den önce yazdığı halde, Birleşmiş Milletlerde Irak Savaşı'na ilişkin tartışmalarda Amerika'nın sergilediği tutumu aynen yansıtıyordu.

Doğru yaklaşım, Amerika'nın kendisi gibi düşünen demokrasiler ile ittifak içinde, küresel kargaşaları yaratan koşulları düzeltmek kampanyasına girmesidir. Güney Avrasya'da, Orta Doğu'da, Afrika ve Güney Amerika'da şiddet gösterileri ve yaygın anarşi şeklinde tezahür eden bu kargaşalar, terörizmden beter şekilde her yıl onbinlerce kişinin ölmesine, yüzbinlerin sakat kalmasına ve milyonların ilkel

---

* Peter Bender, "Amerika: Yeni bir Roma İmparatorluğu mu?" adlı kitabında.

çarpışmalardan mağdur olmasına yol açmaktadır. Buna rağmen terörizm gibi sloganlaştırmaya müsait olmadığından, Amerikan halkına damardan girmediğinden, Usame Bin Ladin gibi şeytani bir surat takınmadığından ve iyiyle kötü arasında epik bir mücadele şeklinde görülmediğinden yeterince ilgi çekmemektedir. Oysa küresel kargaşaya odaklanmamak günümüzün şu gerçeğini umursamamaktır: insanlık dünya çapında bir siyasi uyanış içindedir ve insanların durumları arasında tahammül edilmez dengesizlikler olduğunun iyice farkındadır.

Küresel kargaşa ile mücadele, küresel toplumun Amerika ile el ele verip uzun vadeli, adilane önlemler almasıyla mümkün olabilir.

Küresel toplum, dünya hükümeti ile karıştırılmamalıdır. Daha uzun yıllar bir dünya hükümeti kurulması hayaldir. Oysa ortak çıkarlara dayalı küresel toplum neredeyse ortaya çıkmaktadır. İkili ve çok taraflı ticaret anlaşmaları, bölgesel politika forumları ve resmi ittifaklar, devletlerarası ilişkilerin gayri resmi uluslararası yönetim yapısına dönüştüğüne işaret etmektedir. Bu süreç teşvik edilmeli, genişletilmeli ve kurumsallaştırılmalıdır. Edinimler ile sorumluluklar arasında denge gözetilmesi ve emir değil yetki verilmesi herkesin menfaatinedir. Bencil hegemonya kaçınılmaz biçimde kendi antitezini, demokrasi ise kendi taraftarlarını yaratır. Sağduyu, Amerika'nın bu katı gerçeğe göre davranmasını gerektirir.

Amerika'nın küresel önderliğini sürdürmesi, izleyeceği yola bağlıdır. Gücün güç adına kullanılması, tahakkümün tahakkümü sürdürmeye yaraması; bunlar kalıcı başarının formülü değildir. Başlıbaşına amaç olarak tahakküm çıkmaz sokaktır; muhalifleri harekete geçirdiği gibi uygulayanı da kendini kandıran, hayalci bir köre dönüştürür.

Dünya işlerinde akılcı önderlik, paranoyaya düşmeden ulusal güvenlik önlemleri almayı, dünyanın sorunlu bölgelerini yatıştırmak için sabırlı ve uzun vadeli çaba göstermeyi, bu amaçla mümkün olduğunca çok sayıda dost ülkeyle işbirliğini, küreselleşmenin yalnızca ticaret ve karı arttırma fırsatı değil, daha derin bir moral boyut taşıdığını ve küresel sorumlulukların bilincinde olan bir iç politika kültürü yerleştirmeyi gerektirir.

Amerika'ya Başkan olarak da bilinçli, stratejik düşünen, entelektüel bir kişi seçilmelidir. Başkan Amerikan halkını galeyana getirmek yerine onları eğitmelidir. Siyaset eğitimi ise vatanseverlik sloganlarıyla, korkuları körüklemekle, kendi aklını beğenen küstahlıkla yapılamaz. Bunlar her politikacıyı cezbeder ve siyaseten ödülünü de verir fakat durmadan usanmadan terörizmden söz etmek kamunun dünya görüşünü bulanıklaştırır, dünyanın ne denli karmaşık bir yapıda olduğunu görmelerini engeller. Amerika'nın uzun dönemde küresel liderliği ancak kamunun ulusal güvenlik ile küresel güvenlik arasındaki karşılıklı bağımlılığı, küresel önderliğin sorumluluklarını ve küresel kargaşaların üstesinden gelmek için uzun ömürlü ittifaklar kurulması gerektiğini idrak etmesiyle mümkün olabilir.

Dünyanın durumunun belirgin biçimde iyileştirilmesi yalnızca Atlantik'in iki yakasının işbirliği ile mümkündür. Bunun için Avrupa, içinde bulunduğu komadan uyanmalı, kendi güvenliğinin Amerika'dan daha fazla küresel güvenliğe bağımlı olduğunu idrak

ederek buna göre davranmalıdır. Divide et Impera (böl ve yönet) politikası cazip görünse bile artık miyop ve verimsiz bir bakış açısıdır.

Avrupa'nın dışında, Orta Doğu hem Amerika hem Avrupa için özel ilgi, çıkar ve endişe bölgesidir. Amerika ile Avrupa'nın birleşik ve kararlı gayretleriyle çizilecek bir İsrail-Filistin barış haritası, Irak'ın istikrarlı, bağımsız, demokratikleşen bir devlete dönüştürülme haritasından ayrı düşünülemez. Barışçıl bir çözüm, çevredeki Arap toplumlarında gecikmiş ve gerekli yaklaşım değişikliğini de sağlayacak ve Amerika karşıtlığını azaltacaktır.

Amerika, İslam ülkelerini demokratikleştirmeye kararlı olduğunu açıkça ilan etmektedir. Fakat tarihten ders almak gerekirse, herhangi bir amaç, ne kadar haklı olursa olsun, fanatiklerin eline düştüğünde kendi karşı tezini yaratır. Tıpkı Orta Çağ'da dini inancın engizisyona dönüşmesi, Fransız devriminde liberté-fraternité egalité (özgürlük, kardeşlik-eşitlik)nin giyotinle özdeşleşmesi, sosyalizm idealinin, Lenin ve Stalin'in elinde totalitarizme dejenere olması gibi.

Demokratikleşme girişimleri de ayrı şekilde İslam'ın tarihi ve kültürel geleneklerini dikkate almadan fanatik bir gayretkeşlikle yürütülmeye kalkılırsa, demokrasinin tam tersini yaratır. Oysa olaya sabırla ve kültürel duyarlılıkla yaklaşılmalıdır. Batının kıyısındaki bazı ülkelerin - bilhassa Türkiye'nin ama Fas'ın ve hatta İran'ın - deneyimleri göstermektedir ki, demokratikleşme süreci yabancı bir gücün dogmatik zorlamasıyla değil de bünyesel bir dönüşümle gerçekleştirildiğinde Müslüman toplumlar da demokratik siyasi kültürü tedricen benimsemekte ve özümsemektedirler. Zorlama ve acullukla hiçbir yere varılamaz.

Küresel güç ile küresel karşılıklı bağımlılık, hegemonya ile küresel toplum, demokratik değerler ile küresel güç olmanın yaptırımları arasında kurulacak dengeler, Amerika'nın ikilemleri olmayı sürdürmektedir. Amerika'nın pek bayıldığı küreselleşme, yoksul ülkeleri de gözetip güçlendirdiği ve yalnızca kendi ekonomik çıkarlarını değil, insani boyutu da dikkate aldığı takdirde dünyadaki kargaşaları yatıştırabilir. Amerika'nın son yıllarda çok taraflı anlaşmaları hiçe sayması, adil bir oyun alanı yaratma gibi niyeti olmadığını göstermektedir.

Tepeye kurulmuş bir kale yalnız kalmaya, bütün alttakilere tehditkar bir gölge düşürmeye mahkumdur. Bu durumda Amerika, dünyanın nefret odağı olacaktır. Aksine, tepeye kurulmuş bir şehir bütün dünyayı insani ilerleme umuduyla aydınlatabilir. Matta'nın incilinde yazıldığı gibi, "Tepeye kurulmuş bir şehir saklanamaz. Senin de ışığın insanlığın önünde öyle parlasın ki senin yaptığın iyilikler görülsün".

O halde, bırakın Amerika parlasın.